

Հովհաննես Թուխանյան

Երկաթուղու շինությունը

1898 թվին նոր էր բացվել Թիֆլիսից Կարս գնացող երկաթուղին: Լոռու գյուղերից մեկում մի իրիկնադեմ Ուհանես բիձու դռան գերանների վրա նստոտած գրույց էինք անում: Ուհանես բիձեն մեզ պատմում էր, թե ինչպես սկսվեց երկաթուղու շինությունը:

«Մի տարի ես ու մեր Սիմոնը ներքի ճալումը ճիպոտ էինք կտրում»: Էսպես էր պատմում նա:

«Մին էլ տեսանք մի քանի սիպտակ շլապկավոր մարդիկ ներքևից դուրս եկան ու ջուրնիվեր, ջուրնիվեր գնացին:

Ասի՛ հե՛ Սիմոն:

Թե՛ ի՞նչ ա:

Ասի՛ Էստեղ մի բան կա:

Թե՛ ի՞նչ պըտի ըլիլ, ճամփորդ մարդիկ են, կարելի ա ճամփեն կորցրել են, իրենց համար գնում են:

Ասի՛ չէ, Էստեղ մի բան կա, ետնա կիմանաս:

Եկանք տեսանք Տերսանց ջաղացի կտերը մի սիպտակ փետ ա տնկած:

Ասի՛ հե՛ Սիմոն:

Թե՛ ի՞նչ ա:

Ասի՛ հիմի տեսնո՞ւմ ես:

Թե՛ էս ի՞նչ ա որ:

Ասի՛ հալա դեռ կաց, ետնա կիմանա . . .

Մրանից մի քանի ժամանակ անցկացավ մին էլ տեսնենք կազեթ եկավ, թե՛ բա՛ երկաթուղու ճամփեն դեսն են տանում . . .

Ասի՛ հե՛ Սիմոն: Թե՛ ի՞նչ ա:

Ասի՛ հիմի տեսա՞ր՝ խոսքս որտեղ դուրս եկավ...

Ա՛յ լեզուդ պապանձվեր, հա՛, ձայն տվեց էն կողմից որսկան Օսեփը:

Ա՛յ աղա, ընչի՞ ես էդպես ասում, ի՞նչ մի վնաս բան ա երկաթուղին, մեջ մտան մի քանի գյուղացի:

Վնաս չի, բա ի՞նչ ա, եկավ ձորերումը ծղրտաց, էլ պախրա չմնաց, կխտար չմնաց, ձենիցը խրտնեցին, փախան կորան:

Պախրեն ու կխտարը չէ որ, հավատա, ես էլ կկորչեմ, խոսքն առավ մի հովիվ, որ դագանակին հենված կանգնած էր: Գնում են քարի գլխին կանգնում են, ձորերին մտիկ են անում, որ էն քարափները քանդելիս տեսնում են, սրտիս ծերը մղկտում ա, ոնց որ թե մարդի երեխեն թշնամու ձեռին քրքրելիս ըլեն, ու մարդ կարենա ոչ թե օգնի...

Չէ՛, շատ բան կփչանա,— սրա հետ էլ հառաչեցին մի քանիսը:

Ու սկսվեց վեճը երկաթուղու վրա, թե երկաթուղին օգուտ էր բերելու, թե վնաս:

Էդ վեճի ժամանակ երկաթուղու գծի վրա աշխատող օտարականներից միեր ձորիցը դուրս եկավ ու մոտեցավ մեզ:

Բարի իրիկուն ձեզ:

Աստծու բարին, ուստա:

Ինձ մի չափ այլուր է հարկավոր, ձեզանից ո՞վ այլուր կծախի, դիմեց
օտարականը ամենքիս:

Ո՞րտեղացի ես, ուստա, հարցրեց Ուհանես բիձեն:

Օսմանլիի հողիցն եմ:

Ուհանես բիձա, հալա մի հարցրու տես ո՞ր քաղաքիցն ա, խնդրեց մի գյուղացի:

Քու քաղաքի անունն ի՞նչ ա, բարեկամ, կրկին հարցրեց Ուհանես բիձեն:

Սըվազ:

Սըվա՛զ, երկարացնելով ու խորհրդավոր կրկնեց Ուհանես բիձեն:

Ի՞նչ ասավ, Ուհանես բիձա: Սըվազ...

Պա՛հ, քու տունը չքանդվի... ծափ տվին ու ծիծաղեցին մի քանի գյուղացի:

Էնտեղից էստեղ քանի՞ ամսվա ճանապարհ է, շարունակում էր իր հարցուփորձը
Ուհանես բիձեն:

Երեք ամսվա:

Պա հո՛... միաբերան գարնացան ամենքը:

Համեցեք, դարիք ախպեր, նստի, հաց բերեն, հաց անուշ արա:

Չէ՛, շնորհակալ եմ, վռագ եմ. ձեզանից ո՞վ այլուր կծախի, մի չափ այլուր տա՛
գնամ:

Ախշի, մի չափ այլուր դուրս բերեք, դոնից ձեն տվեց Ուհանես բիձեն, գլուխ-գլուխ
լցրեք:

Հարսներից մինը մի չափ ալյուր դուրս բերեց, ուզեց դատարկի մեջը, բայց նա թող չարավ:

Ի՞նչ արժե...

Ածա, դեռ աժա տոպրակիդ մեջը:

Չէ, առաջ մի գինն իմանանք:

Դեռ աժա, հետո կիմանաս, թե որ թանգ ըլի, դարտակելը հեշտ ա:

Ուստեն իր տոպրակը բաց արավ, հարսն ալյուրը մեջը դատարկեց ու գնաց:

Դե հիմի ի՞նչ տամ, հարցրեց ուստեն՝ ծոցից քսակը հանելով:

Ոչինչ, ուստա, ոչինչ չի հարկավոր, քեզ փեշքեշ, մեր աշխարքումը դարիբից հացի փող չեն առնիլ, էդ տեսակ ադաթ չկա... ասավ Ռուհանես բիճենն ու շարունակեց իր շիբուխը ծխել:

Ուստեն մի քիչ շփոթվեց, չենն ու չում արավ ու գնաց:

Ուստի գնալուց հետո մի կարճատև լռություն տիրեց, ապա թե խոսեց մի գյուղացի.

Էն օրը մինն եկել ա, թե՛ մաժոն են ուզում: Հարսները մաժոն դրին առաջին, կերավ պրծավ, հիմի վեր ա կացել, թե՛ ի՞նչ արժե...

Ասում են՝ ի՞նչը...

Թե՛ մաժոնը... Ասի՛ ա՛յ մարդ, գլխիցս քաշվի, էդպես բաներ մի խոսիլ, թե չէ՛ ոչխարի էլած կաթն էլ կցամաքի...

Ա՛յ տղա, բա ի՞նչպես անենք... Էն լա՞վ ա, որ ով գա մուֆտա ուտի ու տանի՞... Էս վրա քանիսն են գալի, գիտե՞ս, թե չէ... Էն օրը մնին էլ ես են մի խան ալյուր չափել տվել... Էդ ո՞ր կերթա, մեջ ընկավ Ռուհանես բիճու փոքր ախպերը:

Որ գա՛ մին էլ տուր... գլուխը վեր քաշելով հանդարտ խոսեց Ռիանես քիճեն:

Օջախդ շեն կենա, վռչացին մի քանի ծերեր:

Աչքս լուս էլի՛. Սըվազից սկսած ով գա՛ չափի տուր, կասես ես նրանց համար եմ աշխատել... Ով գալիս ա՛ քարով, հազար քարի, քան ա ուզում՝ փողը բերի՛ տանի...

Ու սկսեցին վիճել: Ռիանես քիճեն էլ տաքացավ, աղմուկը մեծացավ:

Ո՛ւ-ո՛ւ-ո՛ւ... ձորերում սուլում էր երկաթուղին:

Նոր էր մտել նա մեր ձորերը: